



Тог трагичног 16. фебруара 2001. године Душан Ковачевић радио је нешто што баш и не воли – давао интервју – а Фљорим Ејупи радио је нешто што највише воли – постављеним експлозивом код Подујева је дигао у ваздух српски аутобус и побио 12 путника.

Чим је вест о Ејупијевом злочину стигла до њега, Ковачевић је љубазно затражио од новинара са којим је разговарао, моје маленкости, да интервју наставимо сутрадан, јер више није могао да се сконцентрише на изјаве. Када смо се дан касније поново нашли, заједнички смо, у паузама интервјуа, замерали тада свежој ДОС-овској власти што макар не организује демонстрације широм Србије против албанског терора на Космету. Ковачевић ми је рекао да је, онако незванично, неким министрима из кабинета Зорана Ђинђића чак и предложио да подигну народ на ноге, али да су му ови одговорили како би то било контрапродуктивно, јер би се у маси сигурно нашле и присталице свргнутог Слободана Милошевића. Транспаренте који би величали бивши режим, пренели су министри Ковачевићу своје уверење, западни медији искористили би да покажу како се Срби још нису одрекли Милошевића, па је идеја о протесту одбачена у самом старту. И Ковачевић и ја згрозили смо се над тако малодушним оправдањем, жалећи што ће још један злочин Тачијевих следбеника проћи без икакве реакције из Србије...

Трагичног 13. марта 2009. године, Фљорим Ејупи ослобођен је било какве одговорности за убиство 12 недужних српских држављана, пошто је Еулекс поништио претходну пресуду Унмика којом је Ејупи био осуђен на 40 година робије. А ја сам одгледао „Свети Георгије убива аждаху“, филм Срђана Драгојевића по сценарију Душана Ковачевића. Када сам изашао из сале, сазнао сам за одлуку Већа Врховног суда Еулкса. Неминовно, још једном су ми се утисци о ономе што ми Душан Ковачевић поручује, овог пута преко „Светог Георгија“, а не у ћаскању (нисмо се ни видели ни чули после поменутог интервјуа од пре осам година), испреплетали са утисцима о злоделима Фљорима Ејупија и свих који му у њима помажу.

Шта ће Србима светло?!

Порука коју шаље „Свети Георгије“ није тешка за разазнати. То је, уосталом, једна од сјајних особина Ковачевића као писца – никада своје мисли није камуфлирао бесмисленим фантазмагоријама, карактеристичним за ауторе који нису сигурни у свој нараторски таленат. Ковачевићева проза увек је била питка, једноставна, лако сварљива и погодна за конзумацију, а опет снажна, продорна, вишеслојна и утицајна. Када се ругао комунистичком једноумљу и параноји коју је оно производило код обичних људи, Ковачевић је то учинио управо кроз лик обичног човека, Илије Чворовића, тужног јунака „Балканског шпијуна“. Када је хтео да покаже како су службеници тоталитарног социјалистичког режима паралелно са туђим разарали и своје животе, смислио је „Професионалца“ и Луку Лабана – безбедњака који се у позним годинама суочава са свим оним што је уништио зарад служења „вишим интересима“. Желећи да упозори шта се све може догодити после смрти Пантелије/Тита, кад на слободу буду пуштене силне фрустрације које је Титов режим хранио својом суровошћу, прерадио је позоришни комад „Маратонци трче почасни круг“ у филмски сценарио, на основу којег је Слободан Шијан снимио култно дело за све узрасте – лако је у преображају Мирка Топаловића, из затупастог наследника породичног гробарског бизниса у „алфа насилника“, препознати ликове који су предводили крвави распад СФРЈ, а који су се појавили годинама после „Маратонаца“.

Једнако је директан Ковачевић и у „Светом Георгију“, када поручује да су Срби сами криви што већ 100 година тумарају по мраку. Филм почиње обраћањем Алексе Вуковића сирочету Манету, у којем тврди да Срби и нису заслужили светло (јер непрестано псују Сунце), а завршава се реченицом самог сирочета Манета: „Мене је деда научио да ходам по мраку“, после које се појављује натпис: „И тако кроз цео 20. век“. Између ове две сцене, Ковачевић и режисер Срђан Драгојевић сместили су две трагедије: једну љубавну, која је наизглед потпуно небитна за идеолошку димензију филма, а која је везана за љубавни троугао састављен од Ђорђа Цандара, његове жене Катарине и њеног љубавника Гаврила Вуковића; другу војничку, базирану на, како се тврди почетком филма, истинитом догађају, када је група војника мачванског одреда за време Церске битке захтевала од Врховне команде да мобилише и оне војно непособне из њиховог села, јер су до ровова допрле гласине да се ти „шкартови“ мотају око жена којима су мужеви послати на фронт...

Није ни прва трагедија без идеолошких опсервација, јер Катарина, заљубљена у једног човека, чије дете носи у утроби, а удата за другог, у неколико наврата бесни што овдашњи мушкарци „само знају да праве децу и гину“ и што им је рат „једина светиња“. Ипак, много упечатљивије је наравоученије изречено војничком трагедијом, а које се може доживети само на један начин: да су Срби све трагедије које су их снашле у прошлом веку сами на себе навукли.

Како, иначе, другачије схватити лик капетана Тасића! Када се први пут појави на платну, Тасић држи говор о поганој аустријској пропаганди по којој Србија заслужује челично купање. Недуго затим, међутим, тај исти Тасић, противно наређењу Врховне команде, намерава да и себе и све своје људе поведе у самоубилачку мисију, а у томе га спречава управо аустријски челик, тачније граната која га разноси (што је призор који један од војника пропрати речима „Хвала ти, Свети Георгије“, из чега малтене произилази да је лично Свети Георгије нациљао аустријски пројектил на помахниталог српског официра).

Пре него што је погинуо, Тасић је стрељао Баћу, свог војника који је дезертирао, тачније напустио положај и похитао ка селу не би ли се обрачунао са комшијом за кога је чуо да му се мота око жене. Када патрола врати Баћу на фронт, Тасић га пита да ли је пресудио комшији, а када му овај каже да није стигао јер га је патрола пресрела пред селом, капетан себи у браду прогунђа „Штета“ и затим нареди погубљење дезертера. Док га изводе пред стрељачки вод, Баћа урла на власти (ваљда) што су увек имале разумевања за земљу а никада за његову кућу, и у смрт одлази наглас псујући земљу! Небојша Миленковић, аутор већ чувене енциклопедије небулоза „Нек не цвета хиљаду светова“, свакако ће бити задовољан овом потресном сценом, због које његов сан о држави у којој је појединац битнији од нације делује као једина алтернатива српском националном сну који разара појединце.

Па и сама основа филма, прича о регрутима који су петицијом натерали команду да мобилише инвалиде да би потом и једни и други страдали, води ка закључку да Срби који ратују увек у пропаст повлаче и оне који не ратују. И тако кроз цео 20. век...

Чанкова подршка

Истини за вољу, ауторски тандем Ковачевић-Драгојевић није штедео ни остале учеснике српске вековне трагедије. Тако, на пример, учитеља Мићуна, једног од накнадно мобилисаних инвалида, убијају хрватски војници управо док он на првој борбеној линији велича јужнословенско јединство. А аустријске гранате, осим помахниталог Тасића, погађају и недужни „шкарт“. Али, остаје чињеница да инвалиди не би ни доспели под бомбе, или пред хрватске цеви, да их њихови земљаци нису натерали на фронт.

Та трагична епизода Церске битке, чију је историјску истинитост Ковачевић вероватно ваљано утврдио, свакако представља раскошан драматуршки оквир. Да су је аутори

обрадили као психолошко-социолошку студију о универзалном лудилу ратовања, била би далеко боље искоришћена. Чак и да су је истакли као пример цинкарошког у менталитету нашег народа, „Свети Георгије“ могао би да се посматра као увек добродошло самопреиспитивање. Ни Драгојевићу ни Ковачевићу то никако не би био први пут да неке колективне особине Срба отворено критикују, а да сами Срби, тј. публика, ту критику схвате као добронамерну и опомињућу. Али, они су је овде представили као нешто што узрокује наше националне патње, као нешто што објашњава сву модерну српску трагику. Тиме су изашли из оквира опомене, која им је можда и била намера, а прешли у осуду. И „зарадили“ подршку Ненада Чанка који је из Куће Великог брата (како сам обавештен, пошто не пратим тај „ријалити шоу“) силно нахвалио филм! Када Чанак нешто велича, то тешко да може да буде препорука онима који воле Србију и забринути су над њеном судбином...

Да је намера ауторског тандема била да немилосрдним жртвовањем инвалида објасни усуд народа којем обојица припадају, јасно је не само по завршној напомени о целом 20. веку, већ и по њиховим изјавама које су пратиле премијеру „Светог Георгија“. Ковачевић је, на пример, објашњавајући суштину филма, поручио да се нада „да Срби више никада неће ратовати“. Нико нормалан не би ни пожелео ишта друго. Ипак, такве хумане, али превише уопштене мисли најчешће не рађају велика уметничка дела, а још мање неке спасоносне савете нацији. Поготово када та нација ни оружјем (Први светски, Други светски, па последњи југословенски ратови), ни заједничком државом (Јасеновац), не успева да избегне катастрофу. Таквој нацији потребнији су сложенији и промишљенији савети, за које аутори једног филма не морају да буду задужени, али би требало да их имају на уму када се прихвате незахвалног посла појашњавања колективне судбине.

У доба када министар војске Драган Шутановац свако мало понавља да Срби сигурно више неће ратовати, ма колико им територија отели неки други народи којима руке свакако нису мање кржаве него нама, човек мора да се запита да ли је највећи савремени српски драматург постао нешто што никада раније није био – политички коректан. Наравно, на то Ковачевић, за кога сам уверен да на албанске злочине гледа исто као и пре осам година, има право. Али, као неко ко репликама из „Маратонаца“, „Радована Трећег“ или „Балканског шпијуна“ покушава и да шармира девојке и да контрира присталицама Ненада Чанка, могу само да се надам да то није случај. Као што се надам да ће историја доносити суд о рату у БиХ не по хашким пресудама, већ по Драгојевићевом филму „Лепа села лепо горе“. Као што се надам да ће „Подземље“, које је такође потписао Ковачевић, бити далеко цењеније сведочанство о настанку и распаду СФРЈ него сви извештаји Соње Бисерко заједно. Као што се, у крајњем случају, надам да ни српску судбину, а ни допринос Душана Ковачевића и Срђана Драгојевића српској култури, неће детерминисати „Свети Георгије убива аждаху“.

Руку на срце, истоимени позоришни комад Душан Ковачевић написао је још пре четврт века, увелико раније него што су у наше животе ушетали Шутановац, Чанак или Соња Бисерко. Његова тадашња идеја, дакле, сигурно није настала у сагласју са данашњом политичком коректношћу, коју тешко да је чак и он, иако мајстор да предскаже бројне изопачености овог друштва, могао да предвиди. Али, филм „Свети Георгије убива аждаху“, заједно са целом пратећом кампањом, пада у 21. век. Век у којем влада Србије, рецимо, свесрдно помаже „Јуропијан тајмсу“ да нам клевета државу. Век у којем се група назови интелектуалаца, уз моћну политичку и медијску подршку, из петних жила упиње не би ли убедила већинско становништво Војводине да је талац заосталих Србијанаца. Век у којем Срби на Космету немају струју јер, исто као и три четвртине планете, неће да признају незакониту државу којом управљају нарко картели. Век у којем Србија за „Оскара“ номинује филм „Турнеју“, где српски војници сурово убијају Хрвате што не знају Цецине стихове, а муслимански војници, носталгични за временима када су навијали за Звезду, служе као Божја казна српским писцима што заговарају етничко чишћење. Век у којем Фљорим Ејупи најпре побије српске цивиле, а затим слободно шета „независним“ Косовом. Век у којем се нон-стоп заклињемо како више никада нећемо пуцати, а многи нас, нажалост врло успешно, представљају као милитантно племе које је изазивало, изазива и изазиваће хуманитарне катастрофе.

У таквом временском окружењу, „Свети Георгије убива аждаху“ превише се утапа у поруке за које је већ доказано да нити ће казнити досадашње Ејупије, нити ће спречити будуће.